

Sp. 261. Tillaga til þingsályktunar [244. mál]

um mannréttindamál á ráðstefnunni um öryggi og samvinnu í Evrópu.

Flm.: Friðrik Sophusson, Birgir Ísl. Gunnarsson, Kristín S. Kvaran,
Salome Þorkeldsdóttir, Gunnar G. Schram, Eggert Haukdal,
Björn Dagbjartsson, Þorv. Garðar Kristjánsson, Valdimar Indriðason,
Ólafur G. Einarsson, Guðmundur H. Garðarsson, Halldór Blöndal,
Tryggvi Gunnarsson, Friðjón Þórðarson, Árni Johnsen,
Ellert B. Schram, Pálmi Jónsson, Egill Jónsson.

Alþingi ályktar að fordæma brot á mannréttindaákvæðum Helsinkisáttmálans og telur ríkisstjórninni að vinna að því að mannréttindamál fái aukið vægi á þriðja framhaldsfundi ráðstefnunnar um öryggi og samvinnu í Evrópu, sem nú stendur yfir í Vín, og einnig á sérfræðingafundum eða öðrum framhaldsfundum ráðstefnunnar sem ákveðnir verða í Vín.

Greinargerð.

I.

Með undirritun Helsinkisáttmálans fyrir ellefu árum hétu þátttökuríkin 35 að sameinast um ýmsar aðgerðir til að auka traust og draga úr spennu milli austurs og vesturs. Þar var viðurkennt að virðing fyrir mannréttindum væri nauðsynleg forsenda varanlegs friðar. Þrátt fyrir fögur fyrirheit hafa sum ríkjanna haldið áfram að brjóta grundvallar-mannréttindi, m.a. gagnvart þeim sem hafa leitast við að fylgjast með því hvort ákvæði áttmálans séu haldin í heimalöndum þeirra.

II.

Eins og kunnugt er var Helsinkisáttmálinn undirritaður við hátíðlega athöfn hinn 1. ágúst 1975. Ráðstefnan hófst 3. júlí 1973 þegar utanríkisráðherrar landanna 35 komu saman til fundar í höfuðborg Finnlands. Undirbúningur hafði þá staðið frá því síðla árs 1972. Í kjölfar fundar utanríkisráðherranna fóru fram samningafundir í Genf frá því í september 1973 fram í júlí 1975 og lauk þeim með gerð sérstakrar lokasamþykktar sem síðan var undirrituð í Helsinki, eins og fyrr segir, en utanríkisráðuneytið gaf lokasamþykktina út árið 1976.

Í lokasamþykktinni er sérstakur kafli um samvinnu í mannúðarmálum og á öðrum sviðum (sjá fskj. I). Þessi kafli skiptist í fjóra undirkafla. Fjallar sá fyrsti um mannleg tengsl, annar um miðlun upplýsinga, þriðji um samvinnu og samskipti á sviði menningarmála og sá fjórði er um samvinnu og samskipti á sviði menntamála.

Í kaflanum um mannleg tengsl setja þátttökuríkin sér það markmið m.a. „að auðvelda frjálsari ferðir og tengsl einstaklinga og hópa, í einkaerindum eða opinberum erindum, milli manna, stofnana og félaga í þátttökuríkjunum, og stuðla að lausn mannúðarvandamála sem rísa í því sambandi“. Meðal þeirra atriða, sem ríkin lofuðu að hefjast handa um í þessa átt, voru endursameining fjölskyldna og aukið ferðafrelsi. Í kaflanum um miðlun upplýsinga lögðu þátttökuríkin áherslu á „mikilvægt og áhrifamikið hlutverk blaða, hljóðvarps, sjónvarps, kvikmynda og fréttastofnana og blaðamannanna sem starfa á þessum sviðum“ og settu ríkin sér það markmið „að auðvelda frjálsari og víðtækari dreifingu hvers konar upplýsinga, að hvetja til samvinnu á sviði upplýsinga og upplýsingaskipta við önnur lönd og

að bæta aðstæður þær sem blaðamenn frá einu þátttökuríki njóta til að stunda störf sín í friði“. Í kaflanum um samvinnu á sviði menningarmála var m.a. rætt um að auðvelda aðgang einstaklinga að listaverkum á öllum sviðum menningar og svipuð ákvæði var að finna í kaflanum um samskipti á sviði menntamála. Þá var samþykkt að tryggja réttindi og stöðu minnihlutahópa og svæðisbundinnar menningar.

Í Helsinki-sáttmálanum er og að finna sérstakan kafla um aðgerðir í framhaldi af ráðstefnunni. Þar bar hæst ákvörðunina um að halda sérstaka framhaldsfundi til að fjalla um framkvæmd ákvæða lokasamþykktarinnar. Fyrsti framhaldsfundur ráðstefnunnar um öryggi og samvinnu í Evrópu (hér eftir skammstafað RÖSE) var haldinn í Belgrad 1977–78 og lauk honum án þess að samþykkt væri lokaskjal. Annar framhaldsfundur RÖSE var síðan haldinn í Madrid á árunum 1980–83 og lauk honum með samþykkt sérstaks lokaskjals þar sem m.a. var ákveðið að halda nokkra fundi um mannréttindamál og loks þriðja framhaldsfund RÖSE í Vín, m.a. til að meta árangur þeirra funda.

Í lokaskjali Madrid-fundar var einnig sérstakur kafli um mannúðarmál þar sem ríkin kváðust ásátt um tiltekna aðgerðir á því sviði sem forsendu fyrir slökun spennu. Utanríkisráðuneytið gaf lokaskjal Madrid-fundar út á síðasta ári (sjá fskj. II).

Þriðji framhaldsfundur RÖSE hófst síðan í Vín hinn 4. nóv. 1986 og stendur hann nú yfir. Verkefni þessa fundar er að fylgjast með og treysta framkvæmd lokasamþykktarinnar frá Helsinki 1975 og lokaskjals Madrid-fundar 1983, svo og þeirra RÖSE-funda sem ákveðnir voru í Madrid. Þeir fundir voru sem hér segir: a. um friðsamlega lausn deilumála, í Apenu 1984; b. um Miðjarðarhafsmálefni, í Feneyjum 1984; c. um mannréttindamál, í Ottawa 1985; d. um menningarmál, í Búdapest 1985; e. um mannleg tengsl, í Bern 1986. Einnig var haldinn sérstakur hátíðarfundur vegna 10 ára afmælis RÖSE í Helsinki 1985 og loks stóð Stokkhólmsráðstefnan um aðgerðir til að auka gagnkvæmt traust og öryggi frá því í janúar 1984 og lauk henni skömmu áður en Vínarfundurinn hófst nú í haust.

Auk þess sem Vínarfundurinn mun meta niðurstöður þessara funda verður ákveðið um framhald RÖSE, þar á meðal að ganga frá lokaskjali, ákveða stað og tíma næsta framhaldsfundar og ákveða um frekari RÖSE-fundi sérfræðinga fram að þeim framhaldsfundi.

III.

Í ræðu sinni við setningu Vínarfundar RÖSE hinn 6. nóv. 1986 sagði Matthías Á. Mathiesen utanríkisráðherra m.a.:

„Með Helsinki-samkomulaginu var viðurkennt að forsendur friðar og afvopnunar væru fleiri en afvopnun ein og sér. Vitaskuld hefur afvopnun lykilhlutverki að gegna í öllum ráðstöfunum til að draga úr spennu og auka öryggi, en það verður ekki síður að taka tillit til pólitískra viðhorfa. Það verður að uppræta tortrygnina sem er jarðvegur vígbúnaðarins. Skilyrði þess eru m.a. aukin mannréttindi og samvinna á sviði viðskipta, vísinda og tækni . . . Snemma kom í ljós að ríkin leggja mismunandi áherslu á einstök atriði samþykktarinnar. Slíkt er þó ekki í samræmi við upphafleg áform þar sem jafnvægi átti að vera milli einstakra þátta. Sum ríki virðast leggja meira upp úr öryggismálum en láta mannúðarmál sitja á hakanum.“

Síðar í ræðunni sagði ráðherrann:

„Við skulum líta ögn nánar á stöðu mannréttindamála í sumum ríkjanna. Andófsmenn þurfa að þola harðræði í þrælkunarbúðum eða á geðsjúkrahúsum sem notuð eru í þágu pólitískra markmiða. Í hvert skipti sem slíkum aðgerðum er mótmælt er skírskotað til „fullréttis“. Þá eru það talin innanríkismál þegar einstaklingar vilja flytja úr landi en fá það

ekki. Í augum Íslendinga eru þetta dæmi um mannréttindabrot og mannréttindi eiga sér engin landamæri. Orð fá aldrei brúað þetta hyldýpi, þar megna verkin ein að skapa aukið traust.“

Þá sagði utanríkisráðherra á Vínarfundinum:

„Þetta er ófögur mynd og ekki bætir úr skák að allir RÖSE-fundir um mannréttindamál hafa runnið út í sandinn. Á síðasta ári lauk sérfræðingafundi í Ottawa án niðurstöðu, menningarþingi í Búdapest lyktaði án samkomulags og sömu sögu er að segja frá fundinum í Bern sem haldinn var í vor um mannleg tengsl og sameiningu fjölskyldna. Í þessum efnum kristallast munurinn á opnum samfélögum Vesturlanda og lokuðum samfélögum Austur-Evrópu.“

Undir lok ræðu sinnar sagði utanríkisráðherra:

„Innan ráðstefnunnar um öryggi og samvinnu í Evrópu þarf að fara fram mikið starf er tekur mið af jafnvægi milli einstakra þátta Helsinki-samkomulagsins. Það þarf að auka mannréttindi ...“

IV.

Eins og kom fram í ræðu Matthíasar Á. Mathiesen utanríkisráðherra við setningu RÖSE-fundarins í Vín hafa sum aðildarríkin lagt minni áherslu á mannréttindi heldur en t. d. öryggismálaþáttinn. Á hinn bóginn er borin von að dragi úr spennu milli austurs og vesturs fyrr en einhver árangur verður í mannréttindamálum í ríkjum Austur-Evrópu. Það er afar erfitt t. d. að treysta ríkjum, sem ekki sýna nokkurn lit í þá veru að standa við mannréttindaskuldbindingar eftir Helsinki-sáttmálanum, fyrir því að framfylgja fyrirheitum um afvopnun. Fjölmörg dæmi eru um slík brot; nægir í því sambandi að minna á hernað Sovétmanna gegn Afgönnum, en mörg hundruð þúsundir Afgana hafa týnt lífi í þeim hildarleik og talið er að um fjórðungur afgönsku þjóðarinnar — fjórar milljónir manna — hafi flúið heimaland sitt. Annað dæmi er brot sovéskra yfirvalda gegn minnihlutahópum á borð við gyðinga — en hundruðum þúsunda gyðinga er gert ókleift að flytjast frá Sovétríkjunum. Þá eru ótalin einstök brot gegn minnihlutahópum og andófsmönnum sem sendir eru í útlegð til Síberíu eða á geðveikrahæli sem notuð eru í pólitískum tilgangi.

Á meðan Helsinki-sáttmálinn er þannig þverbrotinn daglega er afar erfitt að taka trúanlegan þann friðaráróður sem sovéskir ráðamenn beita nú óspart í fjölmíðlum á Vesturlöndum. Orð sovéskra ráðamanna um frið verða þá fyrst trúverðug að gegndarlausum mannréttindabrotum linni innan Sovétríkjanna.

V.

Í ljósi framangreinds er með flutningi þessarar tillögu lagt til að Alþingi feli ríkisstjórninni að gæta þess sérstaklega að mannréttindamál fái aukið vægi á Vínarfundi RÖSE og að unnið verði að framkvæmd þeirra fyrirheita sem Austur-Evrópuþjóðir gáfu í Helsinki 1975 og Madrid 1983. Þess verði þannig t. d. gætt að sérstök áhersla verði lögð á mannréttindamál á þeim framhaldsfundum sem ákveðið verður að halda innan RÖSE á næstu missirum og árum.

Fylgiskjal I.

Samvinna að mannúðarmálum og á öðrum sviðum

(Úr lokasamþykkt Helsinki-fundarins.)

Þáttökuríkin,

Vilja stuðla að eflingu friðar og skilnings milli þjóða og að andlegri auðgun persónuleika mannsins án tillits til kynþáttar, kynferðis, tungumáls eða trúar,

Gera sér grein fyrir því, að aukin samskipti á sviði menningar og mennta, viðtækari dreifing upplýsinga, samskipti milli fólks og lausn mannúðlegra vandamála, muni stuðla að því, að þessum markmiðum verði náð,

Eru þess vegna staðráðin í því að vinna saman innbýrðis, án tillits til stjórnmála-

legs, efnahagslegs- eða félagslegs kerfis þeirra, að því að skapa betri skilyrði fyrir því á ofangreindum sviðum, að þróa og styrkja núverandi samstarfsform, og móta nýjar leiðir og aðferðir, sem eiga við þessi markmið,

Eru sannfærð um, að þessa samvinnu eigi að framkvæma með fullri virðingu fyrir meginreglunum í samskiptum þáttökuríkjanna, sem fram koma í viðeigandi skjali,

Hafa samþykkt eftirfarandi:

1. Mannleg tengsl

Þáttökuríkin,

Telja, að þróun tengsla sé mikilvægur þáttur í eflingu vinsamlegra samskipta og trausts milli þjóða,

Ítreka, hve mikilvæg þau telja mannúðleg sjónarmið í samhengi við núverandi viðleitni þeirra til að bæta aðstæður á þessu sviði,

Vilja í þessum anda þróa, um leið og spennan heldur áfram að minnka, frekari aðgerðir til að ná meiri framförum á þessu sviði,

Og gera sér grein fyrir, að mál þessu tengd verður að leysa af viðkomandi ríkjum við aðstæður, sem allir fallast á,

Setja sér það markmið að auðvelda frjálshari ferðir og tengsl einstaklinga og hópa, í einkaerindum eða opinberum, milli manna, stofnana og félaga í þáttökuríkjunum, og stuðla að lausn mannúðarvandamála, sem rísa í því sambandi,

Lýsa því yfir, að þau eru reiðubúin í þessu skyni að gripa til aðgerða, sem þau telja

viðeigandi og koma á samningum eða samkomulagi sín á milli eins og þörf krefst, og *Lýsa yfir þeim ásetningi* að hefjast nú handa við að framkvæma eftirfarandi:

(a) *Tengsl og reglulegir fundir á grundvelli fjölskyldubanda*

Í því skyni að stuðla að frekari þróun tengsla á grundvelli fjölskyldubanda munu þáttökuríkin taka til vinsamlegrar athugunar ferðaumsóknir í þeim tilgangi að leyfa mönnum að koma til eða yfirgefa landsvæði þeirra um stundarsakir, og reglulega, ef óskað er, í því skyni að heimsækja fjölskyldumeðlimi sína.

Umsóknir um stundar-heimsóknir í því skyni að heimsækja meðlimi fjölskyldu sinnar munu verða teknar til afgreiðslu án tillits til frá hvaða landi komið er eða hvert halda skal: Núverandi reglum um ferðaskilríki og vegabréfsáritanir mun verða breytt í þessum anda. Gerð og útgáfa

slíkra skilríkja og áritana mun verða unnin innan sanngjarnra tímamarka; í tilvikum er brýn nauðsyn ber til um — eins og við alvarleg veikindi eða dauðsföll — mun verða veitt forgangsafgreiðsla. Þau munu gera þær ráðstafanir, sem nauðsynlegar kunna að vera, til að tryggja, að gjöld fyrir opinber ferðaskilríki og vegabréfsáritanir séu viðunandi.

Þau staðfesta, að framlagning umsóknar um tengsl á grundvelli fjölskyldubanda muni ekki breyta réttindum og skyldum umsækjanda eða fjölskyldu hans.

(b) Endursameining fjölskyldna

Þátttökuríkin munu á jákvæðan og mannúðlegan hátt fjalla um umsóknir þeirra, sem vilja sameinast að nýju skyldmönnum sínum og sérstakt tillit verður tekið til umsókna, sem krefjast skjótrar úrlausnar — t. d. umsókna sjúkra og aldraðra.

Þau munu fjalla um slíkar umsóknir eins skjótt og kostur er.

Þau munu lækka, þar sem það er nauðsynlegt, þau gjöld, sem lögð eru á í tengslum við slíkar umsóknir, til þess að tryggja að þau séu hófleg.

Umsóknir í þeim tilgangi að endursameina fjölskyldur, sem ekki fást afgreiddar, má endurnýja á viðeigandi stigi, og þær munu verða teknar til nýrrar skoðunar með hæfilega stuttu millibili af yfirvöldum búsetulands umsækjanda, eða þess lands, sem fara skal til, hvort heldur sem á við; í slíkum tilvikum skal aðeins krefjast gjalds, þegar leyfi er veitt.

Þeir, sem fá heimild til að endursameina fjölskyldu sína, mega flytja með sér eða senda innbú sitt og persónulegar eigur; í þessu skyni munu þátttökuríkin nota alla möguleika, sem heimild er fyrir í núgildandi reglum.

Þar til einstaklingar í sömu fjölskyldu hafa sameinast að nýju, mega þeir koma saman og hafa þau tengsl, sem eru í samræmi við reglur um tengsl á grundvelli fjölskyldubanda.

Þátttökuríkin munu styðja starf Rauða krossins og Rauða hálfmánans að málefnum,

sem snerta endursameiningu fjölskylduna.

Þau staðfesta, að framlagning umsóknar um endursameiningu fjölskyldu mun ekki breyta réttindum og skyldum umsækjandans eða þeirra, sem hann er tengdur fjölskylduböndum.

Þátttökuríkið, sem flust er til, mun hafa eðlilega umsjón með atvinnu fyrir þá frá öðrum þátttökuríkjum, sem taka sér fasta búsetu í því ríki, vegna endursameiningar við fjölskyldu, sem er búsett þar, og sjá til þess, að þeir njóti sömu tækifæra og eigin íbúar til menntunar, læknisþjónustu og félagslegs öryggis.

(c) Hjúskapur milli ríkisborgara ólíkra landa

Þátttökuríkin munu taka til vinsamlegrar athugunar og á grundvelli mannúðarsjónarmiða umsóknir um leyfi til brottflutnings eða innflutnings frá þeim, sem hafa ákveðið að ganga í hjúskap með ríkisborgara frá öðru þátttökuríki.

Meðferð og útgáfa nauðsynlegra skjala í ofangreindum tilgangi og til hjúskapar mun verða í samræmi við ákvæðin, sem samþykkt hafa verið um endursameiningu fjölskyldna.

Við afgreiðslu umsókna frá hjónum frá ólíkum þátttökuríkjum um að þeim og ósjálfráða, skilgetnum börnum þeirra, sé leyft að flytja fasta búsetu til ríkis, þar sem annaðhvort er venjulega búsett, munu þátttökuríkin einnig beita ákvæðunum, sem samþykkt hafa verið um endursameiningu fjölskyldna.

(d) Ferðalög af persónulegum ástæðum eða vegna starfs

Þátttökuríkin hafa í hyggju að auðvelda víðtækari ferðalög þegna sinna af persónulegum ástæðum eða vegna starfs þeirra og í þessu skyni hafa þau einkum eftirfarandi í hyggju:

— Að einfalda smátt og smátt og framkvæma sveigjanlega þær reglur, sem gilda um brottför og komu;

— Að rýmka reglurnar um ferðir þegna frá öðrum þáttökuríkjum á landsvæðum þeirra, með eðlilegu tilliti til öryggiskrafna.

Þau munu leitast við að lækka smám saman, þar sem það er nauðsynlegt, gjöld fyrir vegabréfsáritun og opinber ferðaskilríki.

Þau ætla að kanna, eins og þörf krefst, leiðir — þ. á m. að svo miklu leyti, sem það á við, að ganga frá marghliða eða tvíhliða ræðismannasamningum eða öðrum viðeigandi samningum eða samkomulagi — til að bæta aðstöðu til að veita ræðismannspjónustu, þ. á m. lögfræðilega aðstoð ræðismanna.

Þau staðfesta, að trúfélög, stofnanir og félög, sem starfa innan stjórnskipunar þáttökuríkjanna, og fulltrúar þeirra, geti, á starfssviði sínu, haft tengsl og efnt til funda innbyrðis og skipst á upplýsingum.

(e) Bætt skilyrði til ferðalaga einstaklinga eða hópa

Þáttökuríkin telja, að ferðalög stuðli að betri þekkingu á lífi, menningu og sögu annarra landa, að vaxandi skilningi milli þjóða, að bættum tengslum og fjölbreyttari nýtingu tímstunda. Þau hafa í hyggju að stuðla að þróun ferðalaga einstaklinga eða hópa, og þau hafa einkum eftirfarandi í hyggju:

— Að stuðla að ferðum til landa sinna með því að hvetja til, að aðstæður séu viðunandi, og með því að einfalda og gera fljótvirkari þær formreglur, sem snerta slíkar ferðir;

— Að auka, á grundvelli viðeigandi samninga og samkomulags, þar sem það er nauðsynlegt, samvinnu til að þróa ferðalög, sérstaklega með því að athuga á tvíhliða grundvelli hugsanlegar leiðir til þess að auka upplýsingar um ferðalög til annarra landa og um móttöku og þjónustu við ferðamenn og önnur skyld mál, sem gagnkvæmur áhugi er á.

(f) Fundir ungs fólks

Þáttökuríkin hafa í hyggju að þróa frekar tengsl og samskipti ungs fólks, með því að hvetja til:

— Aukinna skipta og tengsla til skamms eða langs tíma milli ungs fólks, sem stundar vinnu, starfsþjálfun eða nám, með tvíhliða eða marghliða samkomulagi, eða með reglulegum áætlunum í öllum þeim tilvikum, þar sem þess er kostur;

— Að æskulýðssamtök þeirra kanni mál efni, er snerta hugsanlega samninga varðandi ramma fjölþjóðlegrar æskulýðssamvinnu;

— Samninga um reglulegar áætlanir varðandi skipulag stúdentaskipta, alþjóðlegra æskumóta, námskeiða til starfsþjálfunar eða tungumálanáms;

— Frekari þróunar ferðalaga ungs fólks og að nauðsynleg aðstaða sé fyrir hendi í því skyni;

— Að aukin séu, þar sem það er unnt, skipti, tengsl og samvinna á tvíhliða og marghliða grundvelli milli félaga þeirra, sem koma fram fyrir hönd viðtæks hóps ungs fólks, sem stundar vinnu, starfsþjálfun eða nám;

— Vitneskju ungs fólks um mikilvægi þess, að gagnkvæmur skilningur og öflug vinsamleg samskipti og traust milli þjóða þróist.

(g) Íþróttir

Í því skyni að auka núverandi sambönd og samvinnu á sviði íþróttanna munu þáttökuríkin hvetja til slíkra tengsla og skipta, þ. á m. íþróttamóta, funda og hvers konar keppni á grundvelli mótaðra alþjóðareglna, reglugerða og venja.

(h) Víkkun tengsla

Með því að þróa frekar tengsl milli ríkisstofnana og félaga og samtaka, sem ríkisstjórnir eiga ekki aðild að, þ. á m. kvenfélaga, munu þáttökuríkin auðvelda, að efnt sé til funda sem og ferðalaga sendinefnda, hópa og einstaklinga.

2. Upplýsingar

Páttökuríkin,

Gera sér grein fyrir þörfinni á æ viðtækari þekkingu og skilningi á ýmsum þáttum lífs í öðrum þáttökuríkjum,

Viðurkenna, hve miklu hlutverki þetta gegnir til að auka traust milli þjóða,

Vilja stuðla að frekari aðgerðum til framfara á þessu sviði með því að þróa gagnkvæman skilning milli þáttökuríkjanna og bæta frekar samskipti þeirra,

Viðurkenna mikilvægi þess, að upplýsingum sé dreift frá öðrum þáttökuríkjum og að slíkum upplýsingum sé betri gaumur gefinn,

Leggja þess vegna áherslu á mikilvægt og áhrifamikið hlutverk blaða, hljóðvarps, sjónvarps, kvikmynda og fréttastofnana og blaðamannanna, sem starfa á þessum sviðum,

Setja sér það markmið að auðvelda frjálshari og viðtækari dreifingu hvers konar upplýsinga, að hvetja til samvinnu á sviði upplýsinga og upplýsingaskipta við önnur lönd, og að bæta aðstæður þær, sem blaðamenn frá einu þáttökuríki njóta til að stunda störf sín í öðru þáttökuríki, og

Láta sérstaklega í ljós eftirfarandi ásetning sinn:

(a) Endurbætur á dreifingu, aðgangi að og skiptum á upplýsingum

(i) Upplýsingar í mæltu máli

— Að auðvelda dreifingu upplýsinga í mæltu máli með því að hvetja til fyrirlestra og fyrirlestraferða þekkra manna og sérfræðinga frá öðrum þáttökuríkjum, sem og skoðanaskipti á hringborðsráðstefnum, námskeiðum, umræðufundum, sumar-skólum, ráðstefnum og annars konar tvíhliða og fjölþjóðlegum fundum.

(ii) Prentaðar upplýsingar

— Að auðvelda umbætur á dreifingu, á landsvæðum sínum, á dagblöðum og prentuðum ritum, hvort sem þau koma út reglulega eða ekki, frá öðrum þáttökuríkjum. Í þessum tilgangi:

Munu þau hvetja hlutaðeigandi firmu sín og stofnanir til að gera samninga og komast að samkomulagi, sem ætlað er smátt og smátt að auka magn og fjölda blaðatitla og rita, sem flutt eru inn frá öðrum þáttökuríkjum. Þessir samningar skulu sérstaklega tilgreina greiðfærustu afgreiðsluleiðir og notkun eðlilegra leiða, sem fyrir hendi eru í hverju landi, til dreifingar á eigin útgáfum og dagblöðum, sem og form og leiðir til greiðslu, sem aðilar verða sammála um og gera þeim kleift að ná þeim markmiðum, sem stefnt er að með þessum samningum og samkomulagi;

Þar sem það er nauðsynlegt, munu þau gripa til viðeigandi ráðstafana til þess að ná framangreindum markmiðum og framkvæma ákvæðin í samningum og samkomulagi.

— Að stuðla að umbótum varðandi aðgang almennings að prentuðu máli, hvort sem útgáfa þess er regluleg eða ekki, sem flutt er inn á ofangreindum grundvelli. Sérstaklega:

Munu þau hvetja til þess, að sölustöðum þessara rita sé fjölgað;

Munu þau auðvelda, að slík tímarit séu fyrir hendi á ráðstefnum, fundum, við opinberar heimsóknir og önnur alþjóðleg tækifæri og fyrir ferðamenn á ferðamannatíma;

Munu þau bæta möguleika á því að öðlast áskrift í samræmi við þær reglur, sem gilda sérstaklega í hverju landi;

Munu þau auka möguleikana á því, að fá þessi rit til lestrar og láns í stórum almenningubókasöfnum og lestrarsölum þeirra svo og í háskólabókasöfnum.

Þau hafa í hyggju að bæta möguleika til að kynnast opinberum fréttabréfum, sem gefin eru út af skrifstofum stjórnarérindreka og dreift af þeim á grundvelli samkomulags áhugasamra aðila.

(iii) Upplýsingar með kvikmyndum og útvarpi

— Að stuðla að umbótum við dreifingu á upplýsingum með kvikmyndum og útvarpi. Í þessu skyni:

Munu þau hvetja til viðtækari sýninga og útvarps á fjölbreyttari upplýsingum, sem teknar hafa verið upp og kvikmyndaðar, frá öðrum þátttökuríkjum, þar sem lýst er ýmsum hliðum lífs í löndum þeirra, og tekið hefur verið á móti á grundvelli slíkra samninga og samkomulags, sem kunna að vera nauðsynleg milli þeirra stofnana og firma, sem hafa beinlínis með þetta að gera;

Munu þau auðvelda innflutning þar til berra stofnana og firma á hljóðrænu og myndrænu efni frá öðrum þátttökuríkjum.

Þátttökuríkin staðfesta aukna útbreiðslu upplýsinga með hljóðvarpi og láta í ljós von um, að þessi þróun haldi áfram, svo að komið sé til móts við áhuga á gagnkvæmum skilningi milli þjóða og þau markmið, sem þessi ráðstefna setur fram.

(b) Samvinna á sviði upplýsinga

— Að efla samvinnu á sviði upplýsinga á grundvelli skammtíma- eða langtímasamninga eða samkomulags. Sérstaklega:

Munu þau hlúa að aukinni samvinnu milli stofnana á sviði fjölmiðlunar, þ.á.m. fréttastofnana, sem og milli útgáfufyrirtækja og stofnana;

Munu þau hlúa að samvinnu milli opinberra eða einka og þjóðbundinna eða alþjóðlegra hljóðvarps- og sjónvarpsstöðva, sér-

staklega með skiptum á bæði beint útsendu og uppteknu hljóðvarps- og sjónvarpsefni, og með sameiginlegri framleiðslu og útsendingu og dreifingu á slíku efni;

Munu þau hvetja til funda og tengsla bæði milli blaðamannafélaga og milli blaðamanna frá þátttökuríkjunum;

Munu þau líta vinsamlega möguleika á samkomulagi milli tímarita sem og milli dagblaða frá þátttökuríkjunum í því skyni að skiptast á greinum og gefa þær út;

Munu þau hvetja til skipta á tæknilegum upplýsingum, sem og að skipulagðar verði sameiginlegar rannsóknir og efnt til funda, sem ætlað er að gefa sérfræðingum á sviði blaða, hljóðvarps og sjónvarps tækifæri til að skiptast á reynslu og skoðunum.

(c) Umbætur á starfsaðstöðu blaðamanna

Þátttökuríkin vilja bæta aðstæður þær, sem blaðamenn frá einu þátttökuríki njóta til að stunda störf sín í öðru þátttökuríki, og hafa sérstaklega í hyggju:

— Að kanna í vinsamlegum anda og innan hæfilegs og eðlilegs tíma, umsóknir frá blaðamönnum um vegabréfsáritanir;

— Að veita blaðamönnum, sem eru skráðir með fast aðsetur í þátttökuríkjunum, á grundvelli samkomulags, komu- og brottfarar vegabréfsáritun fyrir ótakmarkaðan ferðafjölda á tilteknum tímabilum;

— Að auðvelda útgáfu á dvalarleyfum til skráðra blaðamanna þátttökuríkja til dvalar í því landi, þar sem þeir hafa tíma- bundið aðsetur, og ef og þegar það er nauðsynlegt, á öðrum opinberum skilríkjum, sem eðlilegt er, að þeir hafi;

— Að rýmka, á gagnkvæmum grundvelli, reglur, sem heimila blaðamönnum frá þátttökuríkjunum ferðalög í landinu, þar sem þeir stunda störf sín, og veita siaukin tækifæri til slíkra ferða, sem séu háðar þeim reglum, sem gilda um lokun svæða af öryggisástæðum;

— Að tryggja að umsóknum slíkra blaðamanna um slíkar ferðir sé svarað fljótt,

eftir því sem kostur er, með tilliti til tíma-
marka umsóknarinnar;

— Að auka möguleika blaðamanna frá
þátttökuríkjunum til þess að hafa persónu-
legt samband við heimildarmenn sína, þ. á
m. stofnanir og opinbera aðila;

— Að veita blaðamönnum þátttökurík-
janna rétt til þess að flytja inn, með því
einu skilyrði, að hann verði fluttur út
aftur, tækjakost (ljósmyndataeki, kvik-
myndataeki, segulbönd, hljóðvarp og sjón-
varp) sem nauðsynlegur er fyrir fram-
kvæmd starfa þeirra;*)

— Að gera blaðamönnum frá öðrum þátt-
tökuríkjum, hvort sem þeir eru skráðir til

fastrar búsetu eða eru til stuttrar dvalar,
kleift að senda að fullu, eðlilega og á skjót-
an hátt, eftir þeim leiðum, sem viður-
kenndar eru af þátttökuríkjunum, til
þeirra upplýsingaáðila, sem þeir eru full-
trúar fyrir, árangur af starfi sínu, þ. á m.
segulbandsspólur með upptökum og ófram-
kallaðar filmur, í því skyni, að út sé gefið
eða útvarpað um hljóðvarp eða sjónvarp.

Þátttökuríkin itreka, að lögmæt fram-
kvæmd á starfi blaðamanna muni hvorki
leiða til brottvísunar þeirra né annarrar
refsingar. Sé skráður blaðamaður rekinn
úr landi, verður honum tilkynnt um ástæð-
urnar fyrir því, og hann getur lagt fram
umsókn um endurskoðun á máli sínu.

3. Samvinna og skipti á sviði menningarmála

Þátttökuríkin,

Telja, að menningarsamskipti og samvinna
stuðli að betri skilningi milli manna og
þjóða, og eflri þannig varanlegan skilning
milli ríkja,

Ítreka niðurstöður, sem þegar hafa náðst á
þessu sviði á fjölþjóðlegum vettvangi, sér-
staklega á ríkisstjórnaráðstefnunni um
menningarstefnumið í Evrópu, sem skipu-
lögð var af UNESCO í Helsingfors í júní
1972, þar sem áhugi kom fram á virkri
þátttöku sem flestra þjóðfélagshópa í sí-
fjölbreyttara menningarlífi,

Vilja stuðla að frekari viðleitni til fram-
fara á þessu sviði, um leið og gagnkvæmt
traust og betri samskipti milli þátttöku-
ríkjanna þróast,

Eru reiðubúin að auka menningarsamskipti
sín verulega í þessum anda, bæði með
tilliti til einstaklinga og menningarverð-
mæta, og þróa með sér virka samvinnu,
bæði á tvíhliða og marghliða grundvelli,
á öllum menningarsviðum,

Eru sannfærð um að slík þróun gagn-
kvæmra samskipta þeirra muni stuðla að
því að menningarlíf viðkomandi landa
auðgisti, um leið og sérkenni hvers ein-
staks eru virt, og jafnframt efla meðal
þeirra vitundina um sameiginleg verðmæti,
um leið og haldið er áfram að þróa men-
ningarsamvinnu við önnur lönd veraldar,

Lýsa því yfir, að þau setja sér sameigin-
lega eftirfarandi markmið:

*) Um leið og viðurkennt er, að viðeigandi
heimafolk er ráðið til starfa hjá erlendum
blaðamönnum í mörgum tilvikum, stað-
festa þátttökuríkin, að ofangreind ákvæði
eiga við — enda sé farið eftir viðeigandi

reglum — menn úr öðrum þátttökuríkjum,
sem hafa reglulega atvinnu af að starfa
sem tæknimenn, ljósmyndarar eða kvik-
myndataekumenn fyrir blöð, hljóðvarp,
sjónvarp eða kvikmyndir.

- a) Að þróa gagnkvæm upplýsingaskipti í því skyni að auka þekkingu á menningarafrekum hvers um sig,
- b) Að bæta aðstöðuna fyrir skipti á og dreifingu menningarverðmæta,
- c) Að stuðla að því, að allir hafi aðgang að menningarlegum afrekum,
- d) Að þróa tengsl og samvinnu milli þeirra, sem starfa á sviði menningar,
- e) Að leita að nýjum sviðum og formum fyrir menningarsamvinnu,

Á þennan hátt láta þau í ljós sameiginlegan vilja til þess að grípa til framsækinnna, samræmdra og langvinnra aðgerða í því skyni að ná þeim markmiðum, sem lýst er í þessari yfirlýsingu; og

Lýsa yfir þeim ásetningi sínum að hefja nú framkvæmd eftirfarandi:

Víkkun samskipta

Að vikka og bæta á hinum ýmsu stigum samvinnu og tengsl á sviði menningar, sérstaklega með því:

— Að ljúka, þar sem það á við, samningagerð á tvíhliða og marghliða grundvelli, sem gerir ráð fyrir víkkun samskipta milli viðeigandi ríkisstofnana og stofnana, sem ríkisstjórnir eiga ekki aðild að, á sviði menningar, sem og meðal þeirra, sem þátt taka í menningarstarfi, þar sem bæði er tekið tillit til þarfanna fyrir sveigjanleika og sem fyllsta nýtingu núverandi samninga, og haft er í huga, að samningar og einnig annars konar samkomulag eru mikilvægir þættir til eflingar menningarsamvinnu og samskipta;

— Að stuðla að frekara beinu sambandi og samvinnu milli viðeigandi ríkisstofnana og annarra stofnana, sem ríkisstjórnir eiga ekki aðild að, þ.á.m., þar sem það er nauðsynlegt, sambandi og samvinnu, sem fram fer á grundvelli sérstakra samninga og samkomulags;

— Að hvetja til beinna samskipta og sambands milli einstaklinga, er starfa að menningarmálum, þ.á.m. þar sem það er nauðsynlegt, slíkra samskipta og sambands, sem byggist á grundvelli sérstakra samninga og samkomulags.

Gagnkvæm þekking

Að grípa til, eftir því sem valdsvið þeirra leyfir, viðeigandi aðgerða á tvíhliða og marghliða grundvelli, sem geta veitt þjóðum þeirra yfirgrípsmeiri og fyllri gagnkvæma þekkingu á afrekum þeirra á hinum ýmsu menningarsviðum og meðal annars:

— Að athuga sameiginlega, og ef nauðsyn krefur, með aðstoð viðeigandi alþjóðastofnana, skipulag og möguleika á því að stofna í Evrópu menningarbanka, sem safni upplýsingum frá þáttökuríkjum og veiti þeim til allra, sem eftir upplýsingum leita, og efna í þessu skyni til fundar sérfræðinga frá áhugasömum ríkjum;

— Að ihuga, ef það reynist nauðsynlegt, í samvinnu við viðeigandi alþjóðastofnanir, leiðir til að semja í Evrópu skrá yfir menningarlegar eða vísindalegar fræðsluvikmyndir frá þáttökuríkjunum;

— Að hvetja til tíðari bókasýninga og kanna möguleika á því að skipuleggja reglulega í Evrópu stóra sýningu bóka frá þáttökuríkjunum;

— Að stuðla að skipulegum skiptum milli viðkomandi stofnana og útgáfufyrirtækja á skráum yfir fyrirliggjandi bækur, sem og yfir væntanlegar bækur, þar sem leitast yrði við, eftir því sem föng eru á, að geta allra væntanlegra útgáfuverka; og stuðla einnig að skiptum milli fyrirtækja, sem gefa út alfræðibækur, á efni þeirra, í því skyni að bæta kynningu hvers lands;

— Að athuga sameiginlega atriði varðandi víkkun og umbætur á upplýsingaskiptum á hinum ýmsu sviðum menningarmála, s. s. leikhúss, tónlistar, bókasafna, sem og varðandi varðveislu og endurbætur á menningarverðmætum.

Skipti og dreifing

Að stuðla að umbótum á aðstöðu fyrir skipti og dreifingu menningarverðmæta,

eftir viðeigandi leiðum, sérstaklega með því:

— Að kanna möguleika þess að samræma og draga úr gjöldum, sem tengd eru alþjóðlegum viðskiptum á bókum og öðru menningarefni, og einnig athuga nýjar leiðir til að tryggja listaverk á sýningum erlendis og draga úr hættu á tjóni, sem þessi verk geta orðið fyrir í flutningi;

— Að rýmka, tímanlega fyrir upphaf listaviðburða, formreglur um tollafgreiðslu listaverka, efnis og hjálparhluta, sem fram koma á skrá, sem skipuleggjendur slíkra viðburða hafa komið sér saman um;

— Að hvetja til funda fulltrúa þar til bærra stofnana og firma til að kanna aðgerðir á starfssviði þeirra — s. s. einföldun pantana, tímamörk til að senda varning og greiðslureglur — sem kynnu að auðvelda alþjóðleg verslunarviðskipti með bækur;

— Að stuðla að láni og skiptum á kvikmyndum milli kvikmyndastofnana og kvikmyndasafna þeirra;

— Að hvetja til upplýsingaskipta milli áhugasamra aðila um menningarviðburði, sem ráðgerðir eru í þáttökuríkjunum, á þeim sviðum, þar sem það á best við, s. s. tónlist, leikhús og myndlist, til að stuðla að því, að samin verði og gefin út skrá yfir slíka viðburði, með aðstoð, þar sem það er nauðsynlegt, viðeigandi alþjóðastofnana;

— Að hvetja til athugunar á áhrifum þeim, sem fyrirjäänleg þróun, og hugsanleg samræming milli áhugasamra aðila, á tæknilegum aðferðum, sem beitt er til að dreifa menningu, kann að hafa á þróun menningarsamvinnu og samskipta, um leið og höfð er í huga varðveisla, fjölbreytni og frumleiki menningar þeirra;

— Að hvetja til, á þann veg, sem þau telja við eiga, innan menningarstefnu sinnar, að stuðlað sé að því, að frekari áhugi þróist á menningararfleið annarra þáttökuríkja, með tilliti til ágætis og gildis menningar hvers og eins;

— Að leggja sig fram um að tryggja fulla og raunhæfa framkvæmd alþjóðasamninga

og samþykkja um höfundarrétt og dreifingu menningarverðmæta, sem þau eru aðilar að eða þau kunna að gerast aðilar að í framtíðinni.

Aðgangur

Að stuðla að sem fyllstum gagnkvæmum aðgangi allra að afrekum — verkum, reynslu og listtúlkun — á hinum ýmsu sviðum menningar í löndum þeirra, og leggja sig í því skyni sem mest fram, í samræmi við hæfni sína, sérstaklega með því:

— Að stuðla að viðtækari dreifingu bóka og listaverka, sérstaklega með því að:

Auðvelda alþjóðleg tengsl og samband milli rithöfunda og útgefenda sem og annarra menningarstofnana, í því skyni að auka gagnkvæman aðgang að menningarafrekum, um leið og þau taka fullt tillit til alþjóðlegra höfundarréttarsamþykktá, sem þau eru aðilar að;

Mæla með því, að útgáfufyrirtæki taki, við ákvörðun um stærð upplags, einnig tillit til eftirspurnar frá öðrum þáttökuríkjum, og að söluréttur í öðrum þáttökuríkjum sé veittur, þar sem það er unnt, nokkrum sölufyrirtækjum innflutningslandanna, með samkomulagi milli viðkomandi aðila;

Hvetja þar til bærar stofnanir og firmu til að ná samkomulagi og samningum og stuðla þannig að vaxandi fjöldi og fjölbreytni verka höfunda frá öðrum þáttökuríkjum, sem boðin eru í frumútgáfum og þýðingum í bókasöfnum þeirra og bóka-verslunum;

Stuðla að, þar sem það er talið eiga við, auknum fjölda þeirra sölustaða, þar sem bækur höfunda frá öðrum þáttökuríkjum, sem fluttar eru inn á frummálinu á grundvelli samninga eða samkomulags, og í þýðingu, eru til sölu;

Stuðla á viðtækari hátt að þýðingu bókmenntaverka og verka á öðrum sviðum menningarstarfsemi, sem samin eru á máli annarra þáttökuríkja, sérstaklega þegar um er að ræða tungumál, sem litla útbreiðslu hafa, og útgáfu og dreifingu þýddra verka með aðgerðum eins og t. d. þessum:

Hvetja til reglulegri samskipta milli áhugasamra útgáfufyrirtækja;

Stuðla að því, að þau leggi sig fram um frum- og framhaldsþjálfun þýðenda;

Hvetja, eftir þeim leiðum, sem við eiga, útgáfufyrirtæki landa sinna til að gefa út verk í þýðingum;

Auðvelda skipti milli útgefanda og áhugasamra stofnana á skráum yfir bækur, sem mætti þýða;

Stuðla að faglegri samvinnu þýðenda í löndum sínum;

Vinna að sameiginlegum athugunum á leiðum til þess að stuðla frekar að þýðingum og dreifingu þeirra;

Bæta og auka bókaskipti, skipti á bóka-skrám og skrásetningarkortum milli bóka-safna;

— Að gera ráð fyrir viðeigandi aðgerðum, sem auðveldi, með gagnkvæmu samkomu-lagi áhugasamra aðila, þyki það nauðsyn-legt, aðgang að menningarverðmætum þeirra, sérstaklega í bókmenntum;

— Að stuðla að því með viðeigandi að-ferðum, að fjölmiðlum sé beitt í auknum mæli til þess að bæta gagnkvæma kynn-ingu á menningarlífi hvers um sig;

— Að leitast við að skapa nauðsynleg skil-yrði fyrir farandverkamenn og fjölskyldur þeirra til þess að varðveita tengslin við þjóðmenningu þeirra og einnig til að laga sig að nýju menningarumhverfti;

— Að hvetja viðeigandi aðila og fyrirtæki til að láta í té meira úrval og stuðla að við-tækari dreifingu á heimildarkvikmyndum í fullri lengd frá öðrum þátttökuríkjum, og hvetja til tíðari sýninga, sem ekki eru í ágóðaskyni, s. s. frumsýninga, kvik-myndavikna og hátíða, þar sem eðlilegt tillit sé tekið til kvikmynda frá þeim ríkjum, þaðan sem kvikmyndir eru ekki eins vel kunnar;

— Að stuðla að, eftir viðeigandi leiðum, betri aðgangi sérfræðinga frá öðrum þátt-tökuríkjum til þess að vinna úr menn-ingarlegu efni í kvikmyndasöfnum og söfn-

um á hljóðrænu og myndrænu efni, innan ramma núverandi reglna um vinnslu úr slíkum safnverðmætum;

— Að hvetja til sameiginlegrar athugunar áhugasamra aðila, þar sem það á við með aðstoð hlutaðeigandi alþjóðastofnana, á því hvernig flýtt verði og á hvern hátt auðveldast sé að semja heildarskrá yfir menningarlegt sjónvarpsefni, sem tekið hefur verið upp, sem og á hvern hátt unnt sé að skoða þetta efni á skjótan hátt til þess að auðvelda val þess og hugsanlegt eignarhald.

Tengsl og samvinna

Að stuðla með viðeigandi aðgerðum að þróun tengsla og samvinnu á hinum ýmsu menningarsviðum, sérstaklega meðal skap-andi listamanna og þeirra, sem sinna menningarstarfi, einkum með því að leggja sig fram um að:

— Stuðla að ferðum og fundum þeirra, sem virkir eru í menningarstarfi, þ. á m., þar sem það er nauðsynlegt, á grundvelli samninga, samkomulags eða annarra sér-stakra ráðstafana, sem eiga við um menn-ingarstarf þeirra;

— Hvetja á þennan hátt til sambands milli skapandi og túlkandi listamanna og list-hópa í því skyni að þeir starfi saman, kynni verk sín í öðrum þátttökuríkjum eða skiptist á skoðunum um efni, sem eru tengd sameiginlegu starfi þeirra;

— Hvetja til, með viðeigandi samkomu-lagi þar sem nauðsynlegt er, skipta á nemum og sérfræðingum, og að veittir séu námsstyrkir til frum- og framhaldsmennt-unar á ýmsum sviðum menningar, s. s. list og húsagerðarlist, söfn og bókasöfn, bók-menntarannsóknir og þýðingar, og leggja sitt af mörkum til þess að aðstæður verði viðunandi til móttöku í stofnunum þeirra;

— Hvetja til þess, að þeir sem skipuleggja menningarstarf, sem og kennarar og sér-fræðingar á sviðum eins og leikhúsi, óperu, listdansi, tónlist og fögrum listum, hafi kost á að miðla reynslu sín á milli;

— Halda áfram að hvetja til þess, að efnt verði til alþjóðlegra funda meðal skapandi listamanna, einkum ungra skapandi listamanna, þar sem fjallað verði um þau vandamál listrænnar og bókmenntalegrar sköpunar á hverjum tíma, sem vekja áhuga til sameiginlegrar athugunar;

— Kanna aðra möguleika til þess að þróa skipti og samvinnu milli þeirra, sem virkir eru á menningarsviðinu, í því skyni að bæta gagnkvæma þekkingu á menningarlífi þátttökuríkja.

Svið og form samvinnu

Að hvetja til leitar að nýjum sviðum og formum menningarsamvinnu, og stuðla í því skyni að því, að áhugasamir aðilar komist að sánkomulagi, sé það nauðsynlegt, um viðeigandi samkomulag og aðgerðir, og stuðli í því sambandi að:

— Sameiginlegum athugunum á menningarstefnumiðum, sérstaklega félagslegum hliðum þeirra og tengslum við skipulag, borgarskipulag, menntastefnu og stefnu í umhverfismálum og menningarlegar hliðar ferðamála;

— Skiptum á þekkingu á menningarlegri fjölbreytni í því skyni að stuðla þannig að betri skilningi áhugasamra aðila á slíkri fjölbreytni, þar sem hún er fyrir hendi;

— Upplýsingaskiptum, og sé það við hæfi, fundum sérfræðinga, undirbúningi og framkvæmd rannsóknaráætlana og verkefna, sem og sameiginlegu mati þeirra og dreifingu niðurstaðna í þeim málum, sem nefnd eru að ofan;

— Því formi menningarsamvinnu og þróun slíkra verkefna, sem hér eru nefnd:

Alþjóðleg mót fyrir myndlist, kvikmyndir, leikhús, listdans, tónlist, þjóðlega list o. s. frv.; bóksölu-sýningar og bókasýningar, sameiginlegar sýningar óperu og leikhúsverka, sem og framkoma einleikara, hljóðfærleikara, hljómsveita, kóra og annarra listhópa, þ. á m. þeirra sem myndaðir eru af áhugamönnum, enda sé eðlilegt tillit tekið til skipulagningar al-

þjóðamenningsviðburða fyrir ungt fólk og skipta á ungum listamönnum;

Að setja verk rithöfunda og tónskálda frá öðrum þátttökuríkjum á verkefnaskrá einleikara og listhópa;

Undirbúningur, þýðing og útgáfa greina, athugana og ritgerða, sem og ódýrra bóka og heildarverka í listum og bókmenntum, sem ætlað er að kynna menningarafrek, í þessu skyni skal efnt til funda meðal sérfræðinga og fulltrúa útgáfufyrirtækja;

Sameiginleg framleiðsla og skipti á kvikmyndum og hljóðvarps- og sjónvarpsefni, með því að stuðla sérstaklega að fundum milli framleiðenda, tæknimanna og fulltrúa opinberra stofnana í því skyni að móta viðunandi aðstæður til þess að framkvæma sérgreind, sameiginleg verkefni og með því að hvetja til að stofnaðir verði alþjóðlegir kvikmyndastarfshópar til samframleiðslu;

Að efna til samkeppni arkitekta og borgarskipuleggjenda, þar sem höfð er í huga hugsanleg framkvæmd á bestu verkefnum, og stofna alþjóðlega starfshópa, þar sem það er unnt;

Framkvæmd sameiginlegra verkefna til þess að vernda, endurbyggja og sýna listaverk, sögulegar minjar og fornminjar, og staði tengda menningarsköpun, með aðstoð alþjóðlegra stofnana, þar sem það á við, hvort sem þær eru samstarfsvettvangur ríkisstjórna eða ekki, sem og einkastofnana — sem eru hæfar og virkar á þessum sviðum — og benda í þessu sambandi á eftirfarandi:

Reglulega fundi sérfræðinga og áhugasamra aðila, til þess að undirbúa nauðsynlegar tillögur, um leið og tillit er tekið til nauðsynjar þess að kanna þessi mál í víðara félagslegu og efna-hagslegu samhengi;

Að í viðeigandi tímritum séu birtar greinar, sem ætlað er að kynna mikilsverðustu afrek og nýjungar, og bera saman milli þátttökuríkja;

Sameiginlega athugun í því skyni að bæta og e. t. v. samræma ólík kerfi,

sem notuð eru til þess að meta og skrásetja menningarverðmæti og staði tengda menningu í löndum þeirra;

Athugun á möguleikum þess að skipuleggja alþjóðanámskeið til þess að þjálfa sérfræðinga í ýmsum þáttum varðandi endurreisn.

Þjóðarbrot og svæðisbundin menning. Þátttökuríkin viðurkenna framlag þjóðarbrotta og svæðisbundinna menningarhópa til samvinnu milli þeirra á ýmsum sviðum menningarmála, og ætla sér, ef slíkir minnihlutahópar eða menningargreinar eru til innan landsvæða þeirra, að auðvelda þetta framlag, þar sem tekið er tillit til lögmætra hagsmuna einstaklinga í hópunum.

4. Samvinna og samskipti á sviði mennta

Þátttökuríkin,

Gera sér grein fyrir, að þróun samskipta með alþjóðlegu sniði á sviði mennta og vísinda stuðlar að betri gagnkvæmum skilningi og er til hagsbóta fyrir allar þjóðir og kemur einnig komandi kynslóðum að notum,

Eru reiðubúin að auðvelda milli félaga, stofnana og þeirra, sem starfa að kennslu og vísindum, frekari skipti á þekkingu og reynslu, sem og tengsl á grundvelli sérstakra samninga, þar sem það er nauðsynlegt,

Vilja efla tengslin milli kennslu- og vísindaaðila, og einnig hvetja til samvinnu þeirra á sameiginlegum áhugasviðum, einkum þar sem þekking og kostnaður krefjast þess, að aðgerðir séu samræmdar alþjóðlega, og

Eru sannfærð um, að framfarir á þessu sviði þurfi að haldast í hendur við og njóta stuðnings af viðtækri kunnáttu á erlendum tungumálum,

Í þessu skyni munu þau einkum stefna að eftirfarandi:

(a) Vikkun samskipta

Að vikka og bæta á ýmsum stigum samvinnu og tengsl á sviði mennta og vísinda, sérstaklega með því:

— Að gera, þar sem það á við, tvihliða og marghliða samninga, sem kveða á um samvinnu og skipti milli ríkisstofnana, félagsamtaka eða annarra aðila og þeirra, sem vinna að kennslu og vísindum, enda sé bæði höfð í huga þörfin fyrir sveigjanleika og fyllri nýtingu núverandi samninga;

— Að stuðla að því, að komist verði að beinu samkomulagi milli háskóla og annarra æðri menntastofnana og rannsóknarstofnana innan ramma samninga milli ríkisstjórna þar sem það á við;

— Að hvetja til þess, að þeir, sem vinna að kennslu og vísindum, taki upp bein tengsl og samband sín á milli, sem byggist m.a. á sérstökum samningum og samkomulagi, þar sem það á við.

(b) Aðgangur og skipti

Að bæta aðgang, á grundvelli gagnkvæmt viðunandi skilyrða, stúdenta, kennara og vísindamanna þátttökuríkjanna að kennslu-, menningar- og vísindastofnunum hvers annars, og auka skiptin milli þessara stofnana á öllum sameiginlegum áhugasviðum, sérstaklega með því að:

— Auka upplýsingaskipti um námsaðstöðu og námskeið, sem erlendir þátttak-

endur eiga aðgang að, svo og um þau skilyrði, sem gilda um aðgang og viðtöku;

— Auðvelda ferðir vísindamanna, kennara og nemenda milli þátttökuríkjanna í því skyni að læra, kenna og rannsaka, sem og bæta þekkingu á mennta- og menningar- og vísindaárangri hvers annars;

— Hvetja til þess að vísindamönnum, kennurum og nemendum úr öðrum þátttökuríkjum verði veittir styrkir til náms, kennslu og rannsókna í löndum þeirra;

— Stofna til, efla eða hvetja til verkefna, sem leyfa viðtækari skipti á vísindamönnum, kennurum og nemendum, þ. á m. skipuleggja umræðufundi, námskeið og samvinnuverkefni og skipti á upplýsingum um mennta- og vísindamál, s. s. á útgáfuverkum háskóla og efni frá bóka-söfnun;

— Stuðla að raunhæfri framkvæmd samkomulags og áætlana, er veita vísindamönnum, kennurum og nemendum timanlega, ítarlegri upplýsingar um stöðu þeirra innan háskóla og stofnana og þau verkefni, sem þeim eru ætluð; með því að veita þeim aðgang að viðeigandi rannsókna- og vísindagögnum auk aðgangs að opinberum skjólum; og með því að auðvelda þeim ferðir innan móttökuríkisins í þeim tilgangi að kanna eða rannsaka, sem og til ferðalaga í frium á grundvelli venjulegra reglna;

— Stuðla að nákvæmara mati á vandanámum við að hera saman og leggja að jöfnu menntagráður og prófskírteini, með því að hlúa að upplýsingaskiptum um skipulag náms, lengd þess og námsefni, samanagerði á aðferðum við að meta þekkingarstig og menntakröfur, og, þar sem það á við, að ná gagnkvæmri viðurkenningu á menntagráðum og prófskírteinum, annað hvort með samningum milli ríkisstjórna, þar sem það er nauðsynlegt, eða beinu samkomulagi milli háskóla og annarra æðri mennta- og rannsóknastofnana;

— Mæla auk þess með því við viðeigandi alþjóðastofnanir, að þær auki starf sitt í því skyni að finna almennt viðurandi lausn á vandanum við að hera saman og leggja að jöfnu menntagráður og prófskírteini.

(c) Vísindi

Að vikka og bæta eftir því sem þau eru bær til samvinnu og skipti á sviði vísinda, og sérstaklega:

Að auka á tvíhliða eða marghliða grundvelli skipti og dreifingu á vísindalegum upplýsingum og gögnum, t. d. þannig:

— Að þessar upplýsingar séu tiltækari vísindamönnum og rannsóknaraðilum þátttökuríkjanna, t. d. með þátttöku í alþjóðlegum upplýsingaskiptiverkefnum eða með annars konar viðeigandi samkomulagi;

— Að vikka og auðvelda skipti á sýnum og öðrum vísindalegum gögnum, sem einkum eru notuð við grundvallarrannsóknir á sviði náttúruvísinda og læknisfræði;

— Að hvetja vísindastofnanir og háskóla til að veita á gagnkvæman hátt ítarlegri og reglulegri upplýsingar um þau rannsóknarverkefni, sem þessir aðilar vinna að eða ætla að vinna að á sameiginlegum áhugasviðum;

Að auðvelda vikkun sambands og beinna tengsla milli háskóla, vísindastofnana og félagssamtaka, sem og milli vísindamanna og rannsóknaraðila, þ. á m. þeirra sem byggjast á sérstökum samningum eða samkomulagi, t. d. með aðferðum eins og:

— Að þróa frekar skipti á vísindamönnum og rannsóknaraðilum og hvetja til þess, að efnt sé til undirbúningsfunda eða stofnaðir starfshópar um rannsóknarefni, er vekja sameiginlegan áhuga;

— Að hvetja til þess, að komið sé á fót sameiginlegum vísindamannahópum til þess að vinna að rannsóknaverkefnum í samræmi við samkomulag, sem vísindastofnanir ýmissa landa gera;

— Að aðstoða við að skipuleggja og halda á árangursríkan hátt alþjóðlegar ráðstefnur og námskeið, og stuðla að þátttöku vísindamanna og rannsóknaraðila í þeim;

— Að leggja auk þess, í náinni framtíð, grundvöll að sérstakri vísindaráðstefnu, þar sem saman koma forystumenn í vísindum frá þátttökuríkjunum, til þess að ræða nátengd vandamál, sem vekja sam-

eiginlegan áhuga og varða núverandi og framtíðarþróun vísinda og stuðla að vikkun tengsla, sambanda og upplýsingaskipta milli vísindastofnana og meðal vísindamanna;

— Að hafa í hyggju að efna til, innan skamms tíma, fundar sérfræðinga frá þáttökuríkjunum og vísindastofnunum þeirra, í því skyni að undirbúa slíka sérstaka vísindaráðstefnu í samráði við viðeigandi alþjóðastofnanir, t. d. UNESCO og Efnahagsnefnd Sameinuðu þjóðanna fyrir Evrópu;

— Að athuga, þegar það á við, hvaða frekari skref unnt er að taka með tilliti til hinnar sérstöku vísindaráðstefnu.

Að þróa á sviði vísindarannsókna, á tvíhliða eða marghliða grundvelli, samræmingu verkefna, sem unnið er að í þáttökuríkjunum, og skipulagningu sameiginlegra verkefna, einkum á þeim sviðum, sem nefnd eru hér að neðan og kunna að hafa í för með sér sameiginlegt átak vísindamanna og í einstökum tilvikum notkun dýrra og sérstæðra tækja. Verkefnalistinn á þessu sviði er til viðmiðunar; og ákvarða verður einstök verkefni síðar af hugsanlegum samstarfsaðilum meðal þáttökuríkjanna, þar sem tekið er tillit til þess, hvað viðeigandi alþjóðastofnanir og vísindastofnanir geta lagt af mörkum:

— *raun og náttúruvísindi*, sérstaklega grundvallarrannsóknir á sviðum eins og stærðfræði, eðlisfræði, fræðilegri eðlisfræði, jarðeðlisfræði, efnafræði, líffræði, vistfræði og stjörnufræði;

— *læknisfræði*, einkum grundvallarrannsóknir á krabbameini og hjarta- og æðasjúkdómum, rannsóknir á landlægum sjúkdómum í þróunarlöndunum, sem og læknis-félagsfræðilegar rannsóknir, með sérstakri áherslu á atvinnusjúkdóma, endurhæfingu öryrkja og mæðrahjálpa, barnagæslu og aðhlyningu aldraðra;

— *hugvísindi og félagsvísindi*, eins og t. d. saga, landafræði, heimspeki, sálarfræði, uppeldisfræðilegar rannsóknir, málvísindi, félagsfræði, lögfræði, stjörnvísindi og hagfræði: samanburðarrannsóknir á félagsfræðilegum, efnahagslegum og menningar-

legum fyrirbrigðum, sem vekja sameiginlegan áhuga í þáttökuríkjunum, einkum á vandamálum varðandi umhverfi mannsins og skipulag þéttbýlis; og vísindalegar athuganir á aðferðum til þess að varðveita og endurreisa minnismerki og listaverk.

(d) Erlend tungumál og menning

Að hvetja til náms á erlendum tungumálum og menningu sem mikilvægs þáttar í því að auka samband milli þjóða, til að bæta skilning þeirra á menningu sérhvers lands, sem og til að efla alþjóðasamvinnu; að stuðla að því í þessu skyni, eins og þau hafa getu til, að efla frekar og bæta kennslu erlendra tungumála og fjölbreytni í vali á tungumálum, sem kennd eru á mismunandi stigum, þar sem eðlilegt tillit er tekið til þeirra tungumála, sem ekki eru mjög útbreidd eða rannsókuð, og einkum:

— Að auka samvinnu, sem miðar að því að bæta kennslu erlendra tungumála með upplýsingaskiptum og dreifingu á reynslu við að þróa og nota áhrifamiklar, nútíma kennsluáðferðir og hjálpartæki, sem eru við hæfi mismunandi hópa stúdenta, þ. á m. aðferðir til að auka kennsluhraða; og að kanna möguleika á því að efna til á tvíhliða og marghliða grundvelli athugana á nýjum aðferðum við kennslu erlendra tungumála;

— Að hvetja til samvinnu milli viðeigandi stofnana á tvíhliða eða marghliða grundvelli, sem miðar að því að nýta betur nútímakennslutækni við tungumálakennslu, t. d. með samanburðarathugunum sérfræðinga og, þar sem samkomulag næst um það, með skiptum eða tilflutningi á hljóðrænu og myndrænu efni, og á því efni, sem notað er við gerð kennslubóka, sem og á upplýsingum um nýjar gerðir hjálpartækja við tungumálakennslu;

— Að stuðla að upplýsingaskiptum um þá reynslu, sem fengist hefur við þjálfun tungumálakennara og auka skipti á tvíhliða grundvelli á tungumálakennurum og námsmönnum, sem og auðvelda þáttöku þeirra í sumarnámskeiðum um tungumál og menningu, hvar sem til þeirra er efnt;

— Að hvetja til samvinnu milli sérfræðinga á sviði orðabókargerðar í því skyni að skilgreina nauðsynlegan hugtakasamburð, sérstaklega á sviði vísinda og tækni, til þess að auðvelda samskipti milli vísindastofnana og sérfræðinga;

— Að stuðla að víðari dreifingu náms í erlendum tungumálum milli ólíkra framhaldsskóla og auka fjölbreytni í vali milli aukins fjölda evrópskra tungumála; og í þessu sambandi athuga, þar sem það á við, möguleikana á því að þróa ráðningu og þjálfun kennara sem og skipulagningu þeirra námshópa, sem nauðsynlegir eru;

— Að veita liðsinni á æðri menntastigum við að auka úrval þeirra tungumála, sem málanemendur geta stundað og auka möguleika nemenda til þess að nema ýmis erlend tungumál; einnig að auðvelda, þar sem það er æskilegt, skipulagningu á tungumálanámskeiðum og námskeiðum í menningu, á grundvelli sérstaks samkomulags þar sem það er nauðsynlegt, með þátttöku erlendra fyrirlesara, einkum frá Evrópulöndum, sem tala lítt útbreidd eða rannsókuð tungumál;

— Að stuðla að, innan ramma fullorðinsfræðslu, frekari mótun sérgreindra verkefna, sem miðuð eru við mismunandi þarfir og áhugasvið, sem miðist bæði við kennslu erlendra tungumála fyrir eigin íbúa og tungumáls gístitandsins fyrir áhugasamt fullorðið fólk frá öðrum löndum; að hvetja til þess í þessu sambandi, að viðeigandi stofnanir vinni saman, t. d. við gerð efnis fyrir kennslu í hljóðvarpi og sjónvarpi og með aðferðum, sem veita aukinn kennsluhraða, og einnig, þar sem það er æskilegt, að skilgreina námsmarkmið slíkra verkefna í því skyni að ná samþæringu árangri í tungumálaálaginu;

— Að hvetja til samræmingar, þar sem það á við, á kennslu erlendra tungumála og fræðslu um viðkomandi menningu og einnig leggja sérstaklega að sér við að efla áhuga á námi erlendra tungumála, þ. á m. viðeigandi viðfangsefni utan skóla.

(e) Kennsluaðferð

Að stuðla að skiptum á reynslu, á tvíhliða eða marghliða grundvelli, við mótun

kennsluaðferða á öllum menntastigum, þ. á m. aðferðum, sem notaðar eru í skyldunámi og við fullorðinsfræðslu, sem og skiptum á kennslugögnum, sérstaklega með því að;

— Þróa frekar ýmis form sambands og samvinnu á ólíkum sviðum uppeldisfræði, t. d. með samanburðar- og samvinnuathugunum á vegum áhugasamra stofnana eða með upplýsingaskiptum um árangur kennslutilrauna;

— Auka upplýsingaskipti um kennsluaðferðir í ýmsum menntakerfum og rannsóknaniðurstöður varðandi þær aðferðir, sem nemendur beita til að afla sér þekkingar, enda sé tekið tillit til þeirrar reynslu, sem fengist hefur af ólíkum tegundum sérhæfðrar kennslu;

— Auðvelda reynsluskipti varðandi skipulag og starfrækslu fullorðinsfræðslu eða endurmenntunar, varðandi tengslin milli þessara og annarra kenninguáðferða og menntunarstiga, sem og varðandi leiðir til þess að laga menntun, þ. á m. verkmenntun og tækniþjálfun, að þörfum efnahags- og félagslegrar þróunar í löndum þeirra;

— Hvetja til reynsluskipta varðandi fræðslu fyrir unga og aldna á alþjóðlegum skilningi, með sérstöku tilliti til þeirra meiriháttar vandamála mannkynsins, sem krefjast sameiginlegrar afstöðu og viðtækari alþjóðlegrar samvinnu;

— Hvetja til skipta á kennslugögnum — þ. á m. kennslubókum, þar sem hafðir eru í huga möguleikar á að stuðla að gagnkvæmri þekkingu og auðvelda kynningu hvers lands í slíkum bókum — sem og upplýsingaskipta um tækninýjungar á sviði kennslumála.

* * *

Minnihlutahópar og svæðisbundin menning. Þátttökuríkin, sem viðurkenna það, er minnihlutahópar og svæðisbundnir menningarhópar geta lagt til samvinnu milli þeirra á ýmsum sviðum menntamála, hafa í hyggju, ef slíkir hópar eða menningargreinar eru innan landamæra þeirra, að auðvelda þetta framlag, þar sem tekið er tillit til lögmætra hagsmuna viðkomandi einstaklinga.

Samvinna að mannúðarmálum og á öðrum sviðum

(Úr lokaskjali Madrid-fundarins.)

Þátttökuríkin

— Minna á inngangspátt kafla Lokasamþykktar um samvinnu að mannúðarmálum og á öðrum sviðum, hér með talin efling gagnkvæms skilnings sín á milli, slökun spennu og bætt samskipti á sviði menningar og mennta, aukin útbreiðsla upplýsinga, mannleg tengsl og lausn mannnúðarvandamála,

— Eru staðráðin í því að rækja og efla samvinnu á tédum sviðum og efna til víðtækari gagnsemdar þeirra kosta sem Lokasamþykkt býður fram,

— Eru nú ásátt um að framfylgja eftirtöldum efnisatriðum:

Mannleg tengsl.

Þátttökuríkin verða hliðholl umsóknum er varða tengsl og reglubundinn samgang vanda-manna, endurfundi fjölskyldna, og hjúskap þegna annars ríkis, enda munu þau úrskurða slíkar umsóknir í þeim anda.

Þau munu úrskurða um tédar umsóknir svo skjótt sem kostur er þegar fjölskyldum er bráður vandi á höndum um samgang og endurfundi, — og um hjúskap þegna sitt hvors ríkis innan sex mánaða við venjulegar aðstæður, og um annan fjölskyldusamgang innan frests sem smám saman verður skemmri.

Þau staðfesta það að þegar umsókn er lögð fram eða endurnýjuð við tédar aðstæður, muni það ekki breyta rétti né skyldum umsækjenda, né heldur skylduliðs þeirra, að því er varðar m. a. atvinnu, húsnæði, dvalarheimild, fjölskylduframfæri, hlunnindi á sviði félags-, efnahags-, og menntamála, — né heldur neins konar réttindum og skyldum öðrum sem rakin verða til laga og fyrirmæla viðkomandi þátttökuríkis.

Þátttökuríkin munu láta í té nauðsynlegar upplýsingar um háttsemi sem umsækjendum ber að rækja við tédar aðstæður, varðandi fyrirmæli sem skylt er að virða, og jafnframt láta í té viðeigandi eyðublöð að beiðni umsækjanda.

Þegar þörf gerist munu þau smám saman færa niður tilskilið gjald vegna tédra umsókna, hér með talið gjald af vegabréfi og áritun á það, þannig að gjaldið verði við hæfi miðað við meðaltal mánaðartekna í viðkomandi þátttökuríki.

Umsækjanda verður birtur uppkveðinn úrskurður svo skjótt sem kostur er. Ef umsókn er hafnað verður umsækjanda og skýrt frá rétti hans að endurnýja umsókn að liðnum hæfilega stuttum fresti.

Þátttökuríkin áréttu á ný heit sín um að framfylgja í hvívetna ákvæðum er varða diplómatiskar og aðrar opinberar sendinefndir og ræðisskrifstofur hinna þátttökuríkjanna, svo sem kveðið er á um í viðkomandi marghliða eða tvíhliða samningum, svo og að greiða fyrir eðlilegum störfum slíkra sendinefnda. Gestum verði tryggður aðgangur að slíkum sendinefndum enda verði við hæfi gætt öryggisviðhorfa slíkra sendinefnda.

Jafnframt skal enn áréttað að þau eru fús að hefjast handa, innan marka valdsviðs síns, um aðgerðir við hæfi, — hér með taldar brýnar öryggisráðstafanir, — í því skyni að tryggja viðunandi skilyrði á umráðasvæði sínu vegna starfsemi þegna annarra þátttökuríkjanna, svo sem t. d. á sviði íþróttar og menningarmála, — og innan marka gagnkvæmrar samvinnu.

Þátttökuríki munu kappkosta, þegar það á við, að bæta skilyrði vegna laga-, ræðis- og

lækningaaðstoðar við þegna annarra þátttökuríkja er dveljast á umráðasvæðum þeirra um stundarsakir vegna persónulegra ástæðna eða atvinnu, enda verði höfð hlidsjón við hæfi af tví- eða marghliða sáttmálum eða samþykktum sem við eiga.

Þau munu leggja áherslu á að framfylgja ákvæðum Lokasamþykktar sem við eiga, þannig að trúfélögum, stofnunum og samtökum og fulltrúum þeirra megi auðnast að efla tengsl og samfundi sín á meðal á þeim vettvangi, og skiptast á upplýsingum.

Þátttökuríkin munu hvetja til tengsla og gagnkvæmra skipta æskufólks, og stuðla að aukinni samvinnu æskulýðssamtaka þeirra. Þau munu stuðla að framgangi menningar- og menntamála, ásamt annarri áþekkri starfsemi að tilhlutun æskufólks og æskulýðssamtaka. Jafnframt munu þau stuðla að könnun vandamála ungs fólks. Þátttökuríkin munu veita ferðalögum æskulýðs brautargengi, einstaklinga og hópa, á vegum ferðaþjónustu ef þörf gerist, m. a. á þann hátt að hvetja samgönguyfirlönd og samtök ferðamála til þess að veita fyrirgreiðslu við hæfi, eða áþekka þeirri sem járnbrautaryfirlönd er eiga aðild að samtökum „Inter—Rails“ hafa á boðstólum.

Upplýsingar.

Þátttökuríkin munu leggja áherslu á frjálsari og aukna dreifingu prentaðs máls, — hvort heldur út er gefið að staðaldri eður eigi, — sem aðflutt er frá öðrum þátttökuríkjum, — svo og á fjölgun stada þar sem téð rit eru á almennum markaði, enda liggja þau einnig frammi á lestrar-sal meiri háttar almenningsbókasafna og áþekkra stofnana.

Til þess að greiða fyrir bættri dreifingu prentaðs fróðleiks munu þátttökuríkin einkum örva tengsl og viðskipti viðurkenndra firma og stofnana sinna, í því skyni að stofna til langtíma samþykktar og samninga er miði að því að auka magn og tölu dagbladatitla og annarra rita aðfluttra frá öðrum þátttökuríkjum. Þau telja

æskilegt að smásöluverð erlendra rita fari ekki verulega fram úr verðlagi á heimamarkaði.

Samkvæmt viðkomandi ákvæðum Lokasamþykktar staðfesta þau áform sitt að rýmka kosti almennings til áskriftar.

Þau munu hvetja til nánari samvinnu fjölmiðla og fulltrúa þeirra, einkum starfsmanna ritstjórna, fréttastofa, blaða, samtaka útvarps og sjónvarps, svo og kvikmyndafélaga. Þau munu örva reglubundnari skipti á fréttum, blaða- og tímaritsgreinum, sérútgáfum og útvarps/sjónvarps-efni, svo og að skipst verði á starfslíði ritstjórna, til aukins fróðleiks um starfshætti hvers annars. Þau munu starfa að gagnkvæmum endurbótum efnis- og tæknibúnaðar sem ætlaður er föstum eða lausráðnum fréttamönnum útvarps og sjónvarps. Jafnframt munu þau greiða fyrir beinum samskiptum starfslíðs fjölmiðla, ásamt tengslum á vegum stéttasamtaka.

Þau munu afgreiða án tafa að óþörfu umsóknir blaðamanna um vegabréfsáritun, og endurskoða með sanngjörnum fyrirvara umsókn sem hafnað hefur verið. Jafnframt ber blaðamönnum sem ferðast vilja í eigin erindum en ekki vegna fréttáþjónustu, sams konar aðstæða sem aðrir gestir frá ættlandi þeirra búa við.

Þau munu veita fastráðnum fréttariturum og venslafólki á vegum þeirra vegabréfsáritun út og utan að vild, eitt ár í senn.

Þátttökuríkin munu, þegar þörf gerist vegna tvíhliða sáttmála, kanna kosti þess að veita viðurkenningu og áþekka fyrirgreiðslu blaðamönnum annars þátttökuríkis sem dveljast til frambúðar í þriðja landi.

Þau munu greiða fyrir ferðum blaðamanna annars þátttökuríkis á umráðasvæði sínu, m. a. með raunhæfum aðgerðum, þegar þörf gerist í því skyni að veita þeim rýmra ferðafrelsi að undanþegnum svæðum sem lokuð eru af öryggisástæðum. Þau munu ávallt tilkynna blaðamönnum fyrir fram, sé þess kostur, ef nýjum svæðum er lokað af öryggisástæðum.

Þau munu jafnframt rýmka, og þegar þörf

gerist, endurbæta aðstöðu blaðamanna frá öðrum þátttökuríkjum til þess að stofna til og varðveita persónutengsl og samneyti við heimildarmenn sína.

Þau munu að jafnaði heimila fréttamönnum útvarps og sjónvarps föruneysi eigin hljóð- og kvikmyndatækna ásamt notkun eigin búnaðar.

Jafnframt er blaðamönnum leyft að hafa meðferðis heimildarskjöl sín, hér með talin minnisblöð og önnur gögn er einskorðist við atvinnu þeirra (*).

Þegar þörf gerist munu þátttökuríkin greiða fyrir stofnun og starfrækslu blaðamiðstöðva í höfuðborgum sínum, eða stofnana er annist þess háttar starfsemi, sem fréttar- og blaðamenn, innlendir og erlendir, eigi frjálsan aðgang að, enda verði síðarnefndum búnaðar starfsaðstæður við hæfi.

Þau munu jafnframt kanna önnur úrræði til aðstoðar við fréttar- og blaðamenn frá öðrum þátttökuríkjum, og gera þeim þannig kleift að leysa starfsvanda er verða kann á vegi þeirra.

Samvinna og skipti á sviði menningarmála.

Með tiltækum úrræðum munu þau kappkosta að einstökum aðilum, stofnunum og óopinberum samtökum er hagsmuna eiga að gæta séu veitt viðeigandi upplýsingar um kosti tvíhliða menningarsamþykktar og -verkefna, enda verði þannig greitt fyrir notadrjúgri beitingu þeirra.

Þátttökuríkin munu herða á frekari dreifingu og aðgöngu að bókum, kvikmyndum og öðrum menningaráhrifum og -tækjum frá öðrum þátttökuríkjum, enda munu þau í því skyni endurbæta svo sem best gegnir og á tví- og marghliða grunni, skilyrði alþjóðaskipta á verslunarsviði og utan þess á menningarmunum, m. a. þannig að lækkuð verði smám saman aðflutningsgjöld af tédum munum.

Þátttökuríkin munu kappkosta að örva þýðingu, útgáfu og dreifingu hugverka á sviði

(*) Hér á það við að aðflutningur prentaðs máls kann að vera háður staðbundnum ákvæðum, — sem beita ber með hliðsjón af þörf blaðamanns fyrir efni til úrvinnslu.

bókmennta og annarrar menningariðju frá öðrum þátttökuríkjum, einkum ef samin eru á fámennu málsvæði, — þannig að greitt verði fyrir samvinnu útgáfufyrirtækja, einkum að skipst verði á skráð bókna er til greina kæmi að þýða, — svo og öðrum áþekktum fróðleik.

Þau munu leggja rækt við tengsl, samvinnu og félagsverkefni á vegum þátttökuríkjanna að því er varðar vernd, geymd og skráningu sögulegra erfða og minja, ásamt tengslum mannlífs við umhverfi og tédar erfðir; þau lýsa yfir áhuga sínum í þá veru að boðað verði til ráðstefnu á vegum ríkisstjórna um þessi efni, og innan vébanda UNESCO.

Þátttökuríkin munu hvetja útvarps- og sjónvarpssamtök sín til þess að efla enn dagskrár-efni menningar og lista annarra þátttökuríkja, með tví- og marghliða samningum milli þessara stofnana, enda verði m. a. tryggð skipti á kunnustu um efnisgerð, á flutningi skemmtisýninga og dagskrárlíða frá öðrum þátttökuríkjum svo og stofnað til sameiginlegra þátta. Jafnframt verði séð fyrir heimboði gisti-stjórnenda hljómsveita og leiksýninga, svo og gagnkvæmri aðstoð við sveitir er annast gerð fræðslukvikmynda.

Að boði ríkisstjórnar Ungverjalands verður stofnað til Menningarþings sem hefst í Búdapest 15. október 1985. Þátttakendur verða forkólfar menningarmála í þátttökuríkjunum. Á þessu þingi verða rædd viðfangsefni er lúta að sköpun, útbreiðslu og samvinnu, hér með talin efling og útfærsla tengsla og samskipta á víðernum menningar. Fulltrúa UNESCO verður boðið að lýsa viðhorfum stofnunarinnar á þinginu. Fundur sérfræðinga undirbýr þingið. Ríkisstjórn Ungverjalands boðar til fundarins sem haldinn verður í Búdapest og hefst 21. nóvember 1984; fundartími fari eigi fram úr tveimur vikum.

Samvinna og samskipti á sviði mennta.

Þátttökuríkin munu stuðla að skipan og samþykktum um menntir og vísindi, á vegum

ríkisstjórnina og utan þeirra, enda verði þeim fylgt eftir með þátttöku menntasetra og annarra viðurkenndra stofnana.

Þátttökuríkin munu stuðla að auknum úrbótum vegna námsmanna-, kennara- og fræðimannaskipta, og bættri aðstöðu þeirra til að sækja mennta-, menningar- og vísindastofnanir hvers annars, svo og í því skyni að kanna opinber heimildargögn, samkvæmt gildandi lögum og fyrir mælum hvers lands. Vegna þessa munu þau greiða fyrir ferðalögum fræðimanna, kennara og námsmanna í gistilandi, og stuðla að kynnum þeirra við starfsfélaga sína; jafnframt munu þau hvetja bókasöfn, æðri menntastofnanir og áþekk fræðasetur á umráðasvæði sínu til þess að gera bóka- og heimildaskrár um efni opinna skjalasafna til tækar fræðimönnum, kennurum og námsmönnum frá öðrum þátttökuríkjum.

Þau munu hvetja til reglulegrí skipta á upplýsingum um tilhögun vísindalegrar þjálfunar, hlyna að námsflokkum og námskeiðum ungra vísindamanna og greiða fyrir almennari þátttöku ungra vísindamanna frá öðrum þátttökuríkjum í þess háttar starfsemi. Þau munu skora á viðeigandi stofnanir og samtök, heima og á

alþjóðavettvangi, að stuðla eftir föngum að framgangi téðrar þjálfunar.

Fulltrúar þátttökuríkjanna eru minnugir farsælla starfa sem unnin voru á vegum Vísindabingsins í Hamborg í Sambandslýðveldinu Pýskalandi dagana 18. febrúar — 3. mars 1980. Með hliðsjón af niðurstöðum Vísindabingsins mæltust þátttökuríkin til þess að alþjóðasamtök ásamt vísindasamtökum og vísindamönnum þátttökuríkjanna tækju tillit við hæfi til ályktana hennar og tillagna.

Þátttökuríkin eru hlynnt því að aukin rækt verði lögð við kennslu og nám evrópskra tungumála sem eru lítt útbreidd og fáir nema. Í því skyni munu þau svo sem kostur er styrkja sumarháskóla og aðsókn að þeim og öðrum námskeiðum, veita þýðendum námsstyrki og efla máladeildir háskóla, og ef þörf gerist, leggja til nýjar deildir vegna náms í þessum tungumálum.

Þátttökuríkin tjá sig reiðubúin að stuðla, sín á milli og meðal viðurkenndra alþjóðastofnana, að auknum skiptum á kennslugögnum, námsbóka, landabréfum, bókaskrám og öðrum fræðslugögnum, í því skyni að bæta úr gagnkvæmri þekkingu og greiðslu fyrir aukinni kynningu á þjóðum sem eiga hlut að málum.